

"Ehadiyyet içinde vahidiyyet" nasıl oluyor?

Allah'ın isim ve sıfatlarının iki tecelli mahalli vardır. **Birisi:** Kainatın umumu üzerinde büyük ve azametli tecelliyatıdır. **Diğeri ise:** Kainatın bir cüz'ünde ve cüz'isindeki küçük tecelliyatıdır.

Kainatın umumunda tecelli eden o isim ve sıfatlar, çok azametli ve kibriyalı olmasından, okunması ve ihata edilmesi herkese müyesser olmuyor. Onun için Allah, o kainatın umumundaki azametli ve kibriyalı olan tecelli yazısını herkesin rahat ve kolaylıkla okuyabileceği boyutlara indiriyor.

İşte, kainatın umumunda azamet ve kibriya ile tecelli eden isim ve sıfatlarına **vahidiyyet** denir. Onun küçük bir modeli hükmünde olan cüz'ündeki tecelliyatına da **ehadiyyet** denir.

Vahidiyyet; külli ve umumi tecelliyattır. Ehadiyyet ise, cüzi ve hususi bir tecelliyattır.

Bu hakikate, şöyle bir temsil ile bakabiliriz.

Mesela; büyük bir denizin üstüne, denizi ihata edecek kadar büyük harflerle kelime-i tevhit yazılsa, bu yazıyı okuyabilmek için, denizi kuşbakışı ihata edecek bir mevkie çıkmak lazımdır. Ama buna herkes tam güç yetiremeyeceği için, o yazıyı yazan zat, aynı manayı ve şekli ifade eden o yazıyı, denizin damlalarına da yazıyor. Böylece her nazar sahibi, o denizin umumu üstündeki yazıyı damlalar vasıtası ile okuyor. Sonra o denizin üstündeki haşmetli yazıya intikal ediyor. Yoksa, damla olmasa, o yazıyı okuması mümkün değildir.

İşte, deniz kainattır. O yazı ise; Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellisidir. Damla ve üstündeki aynı yazı ise, kainatın umumundaki o tecellilerin cüzündeki tecellisidir. Deniz **vahidiyyeti**, damla ise **ehadiyyeti** temsil ediyor. Bütün nebatat veya umum çiçekler, **vahidiyyeti** gösterir; küçük ve tek bir çiçek ise, **ehadiyyeti** gösterir. **Vahidiyyet, azamet ve kibriyayı temsil eder; ehadiyyet ise, cemal ve şefkati temsil eder.**

Vahidiyyetin ehadiyyet içinde görünmesi bu manadadır. Yani kainatın umumundaki azametli ve büyük yazının mütevazi ve okunaklı bir şekilde küçük bir parçasında ve cüzünde yerleşmesidir. Dolayısı ile **vahidiyyet ehadiyyet** içine yerleşmiş oluyor.

Allah, âlemlerin Rabbidir, yani her şeyi terbiye eden Odur. Üstte geçen "**Âlemlerin Rabbi**" ve "**Senin Rabbin**"(1) ifadelerinde, "**Senin Rabbin**" tabiriyle

ehadiyeti ve “Âlemlerin Rabbi” ile vâhidiyeti bildirir. Yani, “Ey Peygamber! Seni terbiye eden kim ise, her şeyi ve bütün âlemleri terbiye eden de Odur.”

Benzeri bir manayı Ashab-ı Kehf'in aşağıdaki ifadelerinde görürüz. Bu gençler putperest hükümdarın huzurunda, tevhid hakikatini şöyle haykırırlar:

"Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O'ndan başkasını asla ilâh olarak kabul etmeyeceğiz."(Kehf, 18/14)

Yani, gökleri ve yeri terbiye eden kim ise, bizi terbiye eden de Odur. Her şeye Rab olmayan, bize Rab olamaz, **“Sizi ben terbiye ettim.”** diyemez.

İşte Allah'ın gökleri ve yeri terbiye etmesi Vahidiyet, her bir varlık ile birebir ilgilenmesi ise Ehadiyet tecellisidir.

Keza, koca ağacın meyvesinde bütün özellikleriyle bulunması gibi, şu muhteşem kâinat ağacı her bir insan meyvesinde bulunmaktadır. Birincisi vahidiyet, ikincisi ise ehadiyet tecellisidir. Hz. Peygamber (asm) en seçkin varlık olması itibarıyla, ehadiyetin en parlak tecellisine mazhurdur.

(1) Mesela bk. *Fatiha, 1/1 ve Nahl, 16/68*)